

ІНСТИТУТ ВИЩОЇ ОСВІТИ АПН УКРАЇНИ

Свідоцтво про державну реєстрацію серія КВ № 5049
від 11 квітня 2001 р.

ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ № 2
(Додаток 1)

Засновано у 2001 році

Передплатний індекс 23823

ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА НАУКОВИЙ ЧАСОПИС

2007 р.

Київ – Рівне

Тематичний випуск

**ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ:
МЕТОДОЛОГІЯ, ТЕОРІЯ,
ТЕХНОЛОГІЇ**

(2 том), 2007 р.

**Тематичні рубрики випуску:
Філософія освіти як духовна парадигма модернізації ВНЗ України
Педагогіка вищої школи і навчальна дисципліна
Технологічний підхід (проектування інноваційних технологій навчання і виховання)
Інформаційні та інтерактивні технології у вищій освіті**

Київ – Рівне

Рекомендовано до друку Рішенням Вченої ради Інституту вищої освіти України протокол № 5/3 від 21 травня 2007 р.

Вища освіта України №2 (додаток 1). Тематичний випуск „Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології”. – Т.2. – Рівне: РДГУ, 2007. – 211 с.

У тематичному випуску часопису „Вища освіта України” вміщені наукові статті фахівців з питань методології, теорії та технологій педагогіки вищої школи.

Співвідношення філософії освіти та педагогіки вищої школи, напрямки уточнення предмету, обґрунтування змісту, виокремлення інноваційних чинників її розвитку; конструювання моделей „ідеального випускника” та „ідеального викладача” вищих навчальних закладів; результати досліджень по реалізації технологічного підходу у вищій освіті та надання їй особистісно-зорієнтованої спрямованості – ось далеко не повний спектр проблем та питань, до висвітлення та спроби розв’язання яких звертаються автори випуску.

Особлива увага загострюється обґрунтуванню філософії освіти як духовній парадигмі модернізації вищих навчальних закладів, методологічній основі педагогіки вищої школи.

Публікації тематичного збірника адресовані науковцям, дослідникам психолого-педагогічних та управлінських проблем розвитку освітньої справи в Україні та за її межами.

Головний редактор:

Віктор АНДРУЩЕНКО, доктор філософських наук, професор, академік АПН України, голова наглядової ради Інституту вищої освіти АПН України

Перший заступник головного редактора:

Володимир ЛУГОВИЙ, доктор педагогічних наук, професор, академік АПН України, директор інституту вищої освіти АПН України

Редакційна колегія:

Віталій БАБАК, доктор технічних наук, професор, ректор Національного авіаційного університету
Віль БАКІРОВ, доктор соціологічних наук, професор, ректор Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна
Іван ВАКАРЧУК, доктор фізико-математичних наук, професор, ректор Львівського національного університету імені І.Я.Франка
Микола ЄВТУХ, доктор педагогічних наук, професор, академік-секретар відділення Вищої школи АПН України, академік АПН України

Михайло ЗГУРОВСЬКИЙ, доктор технічних наук, професор, академік НАН України, ректор Національного технічного університету України „Київський політехнічний інститут”

Іван ЗЯЗЮН, доктор філософських наук, професор, академік НАН України, директор Інституту професійної освіти АПН України

Василь КРЕМЕНЬ, доктор філософських наук, професор, академік НАН України, президент АПН України

Микола МИХАЛЬЧЕНКО, доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, завідувач відділу Інституту вищої освіти АПН України, президент Української академії політичних наук
Олекса ОНИЩЕНКО, доктор філософських наук, професор, академік-секретар НАН України, директор Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, академік НАН України

Ганна ОНКОВИЧ, доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу Інституту вищої освіти АПН України (заступник головного редактора)

Геннадій ПІВНЯК, доктор технічних наук, професор, академік НАН України, ректор Національної гірничої академії України
Віктор СКОПЕНКО, доктор хімічних наук, професор, академік НАН України, ректор Київського національного університету імені Т. Г. Шевченка

Валерій СМОЛІЙ, доктор історичних наук, професор, академік НАН України, директор Інституту історії НАН України
Михайло СТЕПКО, кандидат фізико-математичних наук, професор, перший заступник директора Інституту вищої освіти АПН України

Петро ТАЛАНЧУК, доктор технічних наук, професор, академік АПН України, президент Відкритого міжнародного університету розвитку людини „Україна”

Василь ТАЦІЙ, доктор юридичних наук, професор, академік НАН України, ректор Української національної юридичної академії імені Ярослава Мудрого

Юрій ШЕМШУЧЕНКО, доктор юридичних наук, професор, академік НАН України, директор Інституту держави і права НАН України

Микола ШКІЛЬ, доктор фізико-математичних наук, професор, академік АПН України

Редакційна колегія з напрямів:

педагогіки
- Надія БІБІК, Наталія ДЕМ’ЯНЕНКО, Леонід КАНЩЕНКО, Галина КОЗЛАКОВА, Олексій МОРОЗ, Тамара ЯЦЕНКО

психології
- Іван БЕХ, В’ячеслав КАЗМІРЕНКО, Сергій МАКСИМЕНКО, Віталій ТАТЕНКО, Юрій ТРОФИМОВ
філософії
- Петро ГНАТЕНКО, Леонід ГУБЕРСЬКИЙ, Анатолій КОНВЕРСЬКИЙ, Валентин КРИСАЧЕНКО, Володимир ЯРОШОВЕЦЬ

політології
- Микола ГОЛОВАТИЙ, Федір КИРИЛЮК, Віктор ПАЗЕНОК, Віталій СКУРАТІВСЬКИЙ
економічної теорії
- Віталій БОБРОВ, Володимир ЄВТУШЕВСЬКИЙ, Юрій НІКОЛЕНКО, Антон ФІЛІПЕНКО, Дмитро ЧЕРВАНЬОВ

Редакційна колегія випуску: Андрущенко В.П., Луговий В.І., Постоловський Р.М., Павелків Р.В., Степко М.Ф., Левшин М.М., Сілков В.В., Євтух М.Б., Маноха І.П., Невмержицький О.А., Михальченко М.І., Волинка Г.І., Поніманська Г.І., Малофійк І.В., Уваркіна О.В., Дем’яненко Н.М., Корольов Б.І., Онкович Г.В., Козлакова Г.О., Корсак К.В., Бобров В.Я., Дем’янюк Т.Д., Лутай В.С.

Відповідальний редактор випуску: Левшин М.М.

За достовірність фактів, дат, назв і т.п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 01014 м. Київ - 14, вул. Бастіонна, 9. Інститут вищої освіти АПН України. Тел.: 286-68-04, 286-63-68
33028 м.Рівне, вул.Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет.

5. Панкина М.Н. Совершенствование системы подготовки студентов пединститута к проведению внеклассной работы по биологии в школе: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. / Ленинград. гос. пед. ин-т им. А.И. Герцена. – Л., 1981. – 20 с.

Резюме. Будущему учителю биологии необходимо не только уметь проводить уроки, а и организовывать внеклассную деятельность в школе. Разработанная нами технология подготовки студентов к проведению внеклассной работы по биологии способствует углублению методических знаний будущих учителей и формированию в них умений и навыков подготовки и проведения внеклассной работы в школе.

Ключевые слова: внеклассная работа по биологии, технология подготовки студентов, введение курса, педагогическая практика.

Summary. Future teacher of Biology must not only be able to conduct lessons but to organize out-of-class activity at school. Developed by us student's training technology of conducting Biology out-of-class activity helps with future teacher's methodical know-ledge deepening and their skills and habits of training and conducting of out-of-class activity at school.

Key words: Biology out-of-class activity, student's training technology, pedagogical probation.

УДК – [37.017.4:37.035.6] – 053.6

Мищенко О.М.

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СТАРШОКЛАСНИКІВ НА ОСНОВІ ЗАВДАНЬ СУЧАСНОГО НАВЧАННЯ

Резюме. У статті досліджується процес формування громадянської відповідальності старшокласників в сучасних умовах який обумовлений пошуком ефективних засобів взаємодії виховання, самовиховання та впливу соціального середовища в процесі формування цілісної особистості, що характеризується орієнтацією на загальнолюдські цінності, а також готовність сучасного вчителя до реалізації поставлених сучасною школою завдань.

Нова доба вимагає нових ідей і концепцій, нових педагогічних засобів і нової стратегії. Гуманізм, визначений в законі “Про освіту”, як один із основних принципів освіти, з його ідеалами добра, справедливості і поруч - ринок, з його безжальною неблаганністю і “владю грошей”... Чи допустима можливість їх співіснування? Таким чином, з'явилися ускладнення і протиріччя в освіті, які вимагають певних зусиль для їх розв'язання у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу в загальноосвітній школі, гімназії.

В ході дослідження ми помітили певні протиріччя, що відбуваються у вищій та загальноосвітній школах щодо роботи вчителя та його підготовки, крізь призму ринкових відносин. Вони відкривають явну невідповідність між величезними затратами викладацьких сил на формування спеціаліста і скромними його результатами, між потребою суспільства, що знаходиться в глибокій кризі, в сильних, активних, самостійних фахівцях і гострою їх нестачею, між настійно декларованим намаганням “дійти до кожного” в процесі фахової підготовки - і практичною неможливістю, між тим фахівцем, який потрібний суспільству, і тим, якого реально формує навчальний заклад.

Перехід до ринку ставить освіту і практику суспільного життя перед жорсткою альтернативою – або їх протистояння збережеться, що продовжить свою руйнівну роботу однієї по відношенню до іншої, або вони повернуться одна до одної на основі зацікавленості, на базі взаємного довір'я і поваги. Головна причина цього браку – їх взаємна відчуженість, незалежне існування одного від другого, розмова на різних мовах. Новий “Перелік напрямків базової вищої освіти та відповідних кваліфікаційних рівнів” стає добротною основою для уникнення такого протистояння, тому що максимально враховує орієнтацію на суспільне замовлення перехідного періоду від командно-адміністративного до ринкових відносин. З цією метою створюється багаторівнева система організації вищої освіти.

Основні шляхи формування громадянської відповідальності старшокласників мають бути гнучкими в соціальному і педагогічному відношенні, де вивчення предметів гуманітарного циклу розбивається на декілька відносно самостійних циклів, кожен з яких закінчується отриманням відповідних знань. Такий процес громадянського виховання зменшить витрати часу старшокласників, оскільки при якісному засвоєнні гуманітарних знань у молодших, середніх та старших класах, яке здійснюється в процесі навчання, не носить випадкового характеру. Виховний процес дозволяє коректувати напрямок громадянського виховання при вивченні предметів гуманітарного циклу на основі планомірної виховної роботи повніше враховувати здібності та нахили старшокласників.

Крім того, варто запровадити виховання, що сприяє поетапному формуванню громадянських знань, яка дає ще такі переваги:

- відбувається диференціація функцій виховного впливу на розвиток громадянського мислення старшокласників у процесі вивчення предметів гуманітарного циклу;
- замість традиційних виховних годин, проводяться систематично диспути на моральні теми, що дозволяє виявляти ставлення старшокласників до розуміння законодавчої бази та їх поведінки у школі та громадських місцях;

- стає можливою організаційна і структурна адаптація старшокласників до засвоєння знань конституційного спрямування у процесі вивчення предметів гуманітарного циклу;

- забезпечуються рівні можливості для всіх старшокласників засвоїти основні етапи виховного процесу:

1) оволодіння нормами і правилами поведінки. Перш, ніж діяти, старшокласник повинен ознайомитися з тими нормами і правилами поведінки, у відповідності з якими він повинен жити.

2) формування переконань. У процесі формування переконань вчитель має застосовувати різноманітні методи і прийоми навчання, які дозволять старшокласникам домогтися розуміння суспільних норм і правил поведінки.

3) формування почуттів старшокласників. Процес виявлення почуттів особистості є невід'ємною складовою частиною розвитку громадянського мислення. Почуття – це особлива форма ставлення старшокласників до явищ дійсності, що зумовлена їх відповідністю чи невідповідністю особистості.

4) вироблення вмінь і навичок у поведінці старшокласників передбачає оволодіння ними для того, щоб діяти у процесі суспільних відносин відповідно до потрібних норм і правил поведінки.

5) самовиховання особистості старшокласника передбачає опору на розвиток творчих здібностей та його власних інтересів.

6) у процесі вивчення предметів гуманітарного циклу з'являються умови раціонального розвитку громадянського мислення, коли оптимально поєднуються фундаментальні гуманітарні знання і прикладний рівень їх використання старшокласниками у реальному житті.

Однак, запропонований механізм реалізації розвитку громадянської відповідальності не може претендувати на вичерпність. Такий виховний процес може успішно функціонувати лише при наявності відповідно підготовлених і на достатньо професійному рівні працюючих вчителів. Введення інституту соціальних педагогів – історичний крок у розв'язанні цього завдання. Уважне вивчення діяльності соціальних педагогів, їх підготовка в США, Німеччині та ряді інших держав показує, що між соціальним педагогом і соціальним працівником існує принципова відмінність.

Ми встановили, що сьогодні необхідний тип соціального педагога-політика, який повинен стати центральною фігурою в управлінні системою громадянського виховання. Подібний аналог існує в світовому досвіді. В нашій країні підготовка спеціалістів такого типу поки що не намічена, але ясно, що вона повинна бути серйозною і здійснюватися на науковій основі.

У дослідженні доведено, що нині загальноосвітня школа повільно, але цілеспрямовано йде до реконструкції в інститут громадського суспільства, в якому державним органам віддається лише керівна функція. Значний внесок у розробку процесу вивчення предметів гуманітарного циклу, що забезпечує розвиток особистості майбутнього випускника, на нашу думку, могли б внести як гуманітарні предмети, так і інші навчальні дисципліни, що вивчаються у школі, гімназії з позицій Конституції України.

Ми встановили – є ще одна проблема, яку не в силі розв'язати сучасна школа. Міжпредметний характер навчального процесу в школі приводить до відповідної автономності у викладанні кожного предмету окремими вчителями. Кожен вчитель по-своєму бачить основне завдання школи і свого предмета, яке реалізується лише його властивою педагогічною технологією.

Відсутність консолідуючого начала, тобто спеціаліста, який був би здатний концептуально визначити основні напрямки роботи деякої професійної діяльності і об'єднати зусилля всього колективу, який би постійно забезпечував підвищення педагогічної освіченості і майстерності вчителів школи та ефективно впливав на рівень громадянської підготовки старшокласників до діяльності в нинішніх економічних умовах. Учителю, який би глибоко володів психолого-педагогічною теорією та прикладними знаннями – це не тільки майбутнє, а сьогоднішня наша школа, яка переходить на 12-ти річне навчання.

На даний час педагогічними університетами напрацьовано і узагальнено значний досвід педагогічної профорієнтації, що дозволяє нам проаналізувати його з точки зору динаміки розвитку громадянського мислення старшокласників при вивченні української літератури.

У дослідженні, ми врахували, що такий процес підготовки учнів у розвитку громадянської відповідальності при вивченні літератури варто починати з 7 класу, бо підлітковий вік важливий у становленні особистості, впливає на якісне формування громадянської позиції майбутніх випускників. У ході наукового пошуку передбачили, що особистість старшокласника формується і розвивається під впливом багатьох факторів: об'єктивних і суб'єктивних; природних і суспільних; внутрішніх та зовнішніх; незалежних і залежних від волі і свідомості людей, які діють стихійно або на науковій основі у відповідності до поставленої мети вихованості.

Отже, процес формування громадянської відповідальності старшокласників – це динамічне складне явище, яке здійснюється на основі цілеспрямованого і організованого формування особистості громадянина незалежної держави.

Нами доведено, що більш ефективно використовується потенціал вивчення предметів гуманітарного циклу у аспекті педагогічної профорієнтації, що дозволяє реалізувати такі форми, як факультет майбутнього педагога, літні та заочні школи, малі академії наук, які організуються і здійснюються на базі діяльності закладів вищої освіти.

З метою організації педагогічних курсів для старшокурсників створюється факультет майбутнього педагога. Цю форму роботи практикувала і практикує значна кількість вузів України, в тому числі і Рівненський

державний гуманітарний університет. Професійно-педагогічна підготовка під час навчання особистості у вузі враховує процес довузівської підготовки. А саме: рівень загальної освіти, здатність та досвід роботи, усвідомлення та обґрунтованість вибору вчительської спеціальності, педагогічну та соціальну інформованість, компетентність, організаторські та інші педагогічні нахили та здібності.

В ході проведення експерименту ми вивчали досвід роботи факультету довузівської підготовки в цьому аспекті. Переваги аналізаторських форм виявляються в першу чергу в плані кадрового та методичного забезпечення роботи, ефективності орієнтації та навчання в конкретному навчальному закладі. В той же час необхідно відзначити і деякі недоліки, які досить суттєво знижують ефективність педагогічної профорієнтації. Серед них: навчальна робота проводиться дискретно – кілька разів на місяць, що не дає можливості забезпечити системності в роботі; зосередження роботи лише на базу вузу приводить до небажаної інформації про майбутню професію, що відчутно збіднює профорієнтаційні можливості; не завжди факультет майбутнього педагога має можливість організувати шефську роботу з старшокласниками, використати виховний потенціал педагогічного колективу сучасної школи.

Професійна підготовка майбутнього фахівця повинна забезпечувати функціонування вчителя як суб'єкта педагогічної праці. Виявлення наукових основ процесу педагогічної орієнтації і розробка ефективних шляхів формування особистості майбутнього вчителя може в значній мірі сприяти цьому, адже вона спирається на технологію громадянського виховання старшокласника при вивченні предметів гуманітарного циклу.

У дослідженні педагогічна орієнтація особистості характеризується насамперед тими якостями, які активізують саморегуляцію соціальної поведінки і діяльності людини в конкретних соціально-історичних умовах. Вона виступає результатом формування цих якостей в особистості, засобами громадянського виховання в умовах конкретного соціального середовища, який матеріалізований в суспільно- педагогічній діяльності.

Вивчення стану процесу формування громадянської відповідальності майбутніх випускників в сучасних умовах обумовлене пошуком ефективних засобів взаємодії виховання, самовиховання та впливу соціального середовища в процесі формування цілісної особистості, що характеризується орієнтацією на загальнолюдські цінності, а також визначенням змісту освітньо-гуманітарної підготовки старшокласника, що дає можливість порівняти ефективність її формування в різних видах навчально-виховної діяльності.

Узагальнюючи матеріал, приходимо до висновків, що одним із важливих аспектів педагогічної технології у загальноосвітній школі є вдосконалення навчально-виховної діяльності у процесі застосування автоматизованих класів і систем, реалізації засвоєння основ інформатики, розвиваючого навчання та створення інформаційного середовища для розвитку інтелектуальних можливостей особистості старшокласника. Одна з важливих переваг комп'ютера як засобу навчання – його здатність у наочній формі подавати різного роду гуманітарну інформацію, політичні новини, вводити старшокласників у світ громадянських абстракцій. Отже, нова інформаційна технологія сучасної школи дає можливість підвищити громадянську активність, веде до перебудови навчального процесу в бік самостійних форм навчання.

Гуманітарна освіта, як складова частина організації нових форм навчання, має свою внутрішню структуру, яка залежить від специфіки предметів, умілого використання комп'ютерної та обчислювальної техніки, професійної та пізнавальної діяльності вчителів і старшокласників. Процес пізнання майбутніми випускниками елементів майбутньої професії передбачає відображення у свідомості об'єктивної дійсності у вигляді ідеального образу, якому передують матеріальна взаємодія з реальними об'єктами, цілеспрямоване формування громадянської відповідальності.

Ми встановили, що в громадянській підготовці старшокласників важливе місце належить індивідуальним бесідам з ними. Вони дозволяють скласти певне враження про громадянські погляди майбутніх випускників. Вчителів важливо пам'ятати, що старшокласники бувають відверті тоді, коли бесіда ведеться тактовно, забезпечується відвертість розмови. Таким чином, можна визначити думку старшокласників про їх ставлення до продуктивної праці, зароблених грошей, вміння користуватися ними. Щоб педагогічна освіта дала позитивні результати, слід наперед розробити механізм її впливу на формування громадянських якостей майбутнього випускника сучасної школи.

Забезпечити умови для ефективної підготовки майбутніх громадян як суб'єкта навчально-виховної діяльності, зацікавленого у самозміні, здатного до неї, – таке вихідне завдання розвиваючого навчання у нинішньому школі, гімназії. Брати участь у навчальному процесі як суб'єкт старшокласник зможе в тому випадку, коли буде здатний самостійно знаходити шляхи вирішення конкретних дидактичних завдань громадянського спрямування і виявляти нетрадиційне мислення, вміти обирати власні оригінальні рішення.

Для вчителя школи важливо знати, що успіх у процесі розвиваючого навчання при вивченні предметів гуманітарного циклу прийде тоді, коли старшокласник усвідомить об'єктивну основу своїх дій (словом, вирішенням конкретних завдань громадянського спрямування).

У програмах розвиваючого навчання з конкретного предмета повинна передбачатись система наукових понять, засвоєння яких дозволить старшокласнику самостійно та свідомо знаходити шляхи вирішення широкого кола практичних і пізнавальних завдань у засвоєнні гуманітарних знань. Варто вчителю передбачити алгоритми програми як усвідомлення власних дій, а не словесного визначення терміну, бо для майбутнього випускника загальноосвітньої школи важливо знати, чому він діє саме так, а не інакше.

Необхідність засвоєння старшокласниками наукових громадянських понять через основу власних дій дозволяє передбачати певну логіку засвоєння навчальних предметів, відбору матеріалу до них і способів його розміщення та викладу. Старшокласник повинен мати можливість усвідомити необхідність повного, логічного

врахування якостей та відношень об'єкта вивчення гуманітарних дисциплін. Для цього потрібна логіка використання предметної дії, яка спирається на ту чи іншу систему наукових понять (термінів).

Отже, „стрижнем” програми розвиваючого навчання буде предметна дія, в процесі реалізації якої виявиться походження системи загальнонаукових понять, що лежить в її основі, а пізніше детальний і поступовий розгляд цього явища у процесі громадянського виховання. Таким чином, ми виявили, що основою процесу формування громадянської відповідальності є розвиток національно-патріотичного мислення старшокласників.

Патроїтизм (від грецького батьківщина, вітчизна) – любов до Батьківщини, до свого народу, одне із найглибших почуттів, розвинутих і закріплених багатовіковими традиціями країни і народу.

Основою національно-патріотичного виховання учнів є формування патріотичних поглядів і переконань, які розвиваються та закріплюються у процесі їх навчально-пізнавальної та суспільно корисної діяльності.

Процес формування національно-патріотичних рис передбачає виділення таких основних компонентів у процесі соціалізації особистості:

- 1) формування духовного світу особистості учня в умовах будівництва державності України;
- 2) врахування основних засад становлення та розвитку особистості, світогляду, переконань;
- 3) постійне збагачення пам'яті, громадянського мислення, вироблення національно-свідомого ставлення до навчання, самоосвіти;
- 4) розвиток позитивних емоцій та громадянської гідності;
- 5) формування творчої особистості як могутнього стимулу духовного життя громадянина незалежної країни.

Одним із важливих компонентів технології національно-патріотичного виховання учнів виступає Дальтон-план, який був використаний ще у 30-х роках ХХ ст. в школах України. Він дозволяє підвищити ефективність нової технології формування патріотичних рис учнів, а саме:

- Дальтон-план може використовуватися в школах, ліцєях, гімназіях за умови, що їх програми відображатимуть реальне життя, а методи національно-патріотичного виховання відповідатимуть засадам психології підлітка;

- найбільш яскраві особливості Дальтон-плану: виразність навчальних завдань, свобода (воля) учнів у виборі часу і засобів їхнього виховання;

- у Дальтон-плані яскраво проявляється співробітництво учнів, їх позитивна емоційність від участі у житті класу, школи, суспільства;

- кожен учень повинен оволодіти відповідними методами та оцінювати власні успіхи, зважаючи на чинники, які допомагають їм, або, навпаки, перешкоджають;

- через зацікавлення (мотивацію) старшокласників до програмного матеріалу, самостійного його опрацювання, привчання до доброзичливого й братнього ставлення один до одного в Дальтон-плані можна успішно вирішити питання свідомої дисципліни учнів.

Таким чином, використання сучасних підходів до технології формування патріотичних рис особистості передбачає пізнання студентами не тільки оточуючого середовища, але й себе, своєї свідомості. Дидактичні аспекти навчального процесу дозволяють формувати необхідні риси для майбутнього громадянина: творчість, активність, ініціативність, наполегливість.

Процес формування національно-патріотичних рис в старшокласників передбачає визначення змісту освіти при вивченні навчальних дисциплін, враховуючи такі підходи до відбору навчального матеріалу та методів виховання:

1) проблемний підхід до змісту засвоєння патріотичних знань, що забезпечує розвиток національно-патріотичних рис дослідницьких умінь учнів на основі їхньої пізнавально-пошукової діяльності;

2) формування практичних умінь, які дають змогу проводити пізнавально-пошукові дослідження з елементами історизму, національної культури, традицій;

3) систематичну активізацію пізнавальної діяльності учнів, гімназистів, ліцєїстів, спрямованої на формування патріотичних рис та самостійне здобування знань і вмінь;

4) зміцнення взаємозв'язку інформації на патріотичні теми, що поступає від телебачення, радіо, газет, журналів, інших джерел.

Процес формування національно-патріотичних рис старшокласника дозволяє на основі об'єктивних відносин між викладанням і навчанням розв'язувати основні суперечності національно-патріотичного виховання, враховуючи провідну роль тих, хто навчає і активну участь тих, хто навчається.

У процесі реалізації механізму процесу формування патріотичних рис та якостей особистості варто звернути особливу увагу на відбір методів навчально-виховної діяльності, які стимулюють процес засвоєння патріотичних знань, вироблення волі в їх практичній діяльності. В практиці роботи вчителів сучасної школи знайшов і оправдав себе бінарний підхід, який включає:

1. Методи організації навчально-пізнавальної діяльності (процес навчання) ↔ методи формування свідомості особистості (процес виховання).

2. Стимулювання навчально-пізнавальної діяльності (процес навчання) ↔ методи організації діяльності старшокласників і формування досвіду поведінки (процес виховання).

3. Методи контролю та самоконтролю в навчальній ↔ методи стимулювання діяльності, поведінки старшокласників.

Отже, названі групи методів навчання та виховання є компонентами технології формування патріотизму і допомагають організувати внутрішню (психологічну) діяльність учня, систематично впливати на формування його свідомості, світогляду, духовності та виховання патріотичних рис.

Процес формування патріотизму спирається на виділення ознак, що визначають творчу діяльність вчителя-предметника. Серед них варто виділити такі:

- педагогічне передбачення у формуванні національно-патріотичних рис;
- прогнозування ускладнень в процесі спілкування викладач ↔ старшокласник;
- схильність вихователя до оптимальності вибору спільних творчих дій;
- вимогливу доброту вчителя у процесі навчально-пізнавальної діяльності.

Національно-патріотичне виховання – це процес вироблення в особистості чіткої уяви про закономірності розвитку патріотичних ідей, розуміння ролі історичних знань про свою країну, про свій народ, його традиції та звичаї, вироблення стійких патріотичних переконань та вміння відстояти їх в умовах реальної дійсності.

Виходячи з основ формування патріотизму, вчитель в практичній діяльності має реалізувати такі завдання:

- 1) розкриття для кожної особистості поняття патріотизму, любові до свого народу, до рідної Батьківщини;
- 2) формування патріотичних переконань в старшокласників, обґрунтування необхідності їх постійного удосконалення в реальних умовах навчально-пізнавальної діяльності;
- 3) використання реальних соціально-педагогічних умов у процесі реалізації технології національно-патріотичного виховання особистості;
- 4) застосування нових наукових досягнень у практиці патріотичного виховання особистості, активізація шляхів підвищення ефективності національно-патріотичного виховання учнів у сучасній школі.

Процес національно-патріотичного виховання старшокласників дозволяє формувати в майбутніх громадян патріотичне мислення, патріотичну свідомість, розвивати інтелект особистості для активної участі в навчально-пізнавальній діяльності, виробляти активну громадянську позицію, реалізувати її в практичній діяльності.

Література

1. Андрійчук О.Я., Смолюк В.І. Гуманістична освіта молоді: історично-дидактичний аспект/ Монографія. – Луцьк, 2002. – 148 с.
2. Бех І.Д. Духовні цінності в розвитку особистості //Педагогіка і психологія. – 1997. №1. – С. 124-129.
3. Гатанов Ю.Б. Развитие личности, способной к творческой самореализации. // Психологическая наука и образование, 1998. – № 1.

Summary. This article deals with problem of civic responsibility of personality in the modern theoretical researches. In the process of research it's stated that forming of civic responsibility doesn't exist without methodology, goals and substance of whole pedagogical process of secondary schools, gymnasiums and pedagogical colleges and it is an organizational – methodical tool. Works of famous Ukrainian scientists in the sphere of civic education were analysed in this article.

ЗМІСТ

Секція 1**ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ ЯК ДУХОВНА ПАРАДИГМА МОДЕРНІЗАЦІЇ ВНЗ УКРАЇНИ**

<i>Похресник А.К.</i> До проблеми визначеності цілей і педагогіки сектору ВНЗ I-II рівнів акредитації	4
<i>Поляк О.В.</i> „Трава і асфальт” або еволюція соціологічної думки на теренах Радянського Союзу	7
<i>Пешко С.Є.</i> Вирішення екологічних проблем: аксіологічний аспект	10
<i>Невмержицька О.О.</i> Тенденції модернізації системи вищої освіти в умовах демократичної трансформації українського суспільства	14
<i>Луговська О.В.</i> Вплив цінностей громадянського суспільства на формування особистості.....	17
<i>Лесик Г.В.</i> Етнокоріння як передумова гуманізації освіти XXI століття.....	20
<i>Кулик О.М.</i> Освітньо-філософські ідеї українських громадських діячів та просвітителів кінця XIX – початку XX ст.	22
<i>Львіна В.Ю.</i> Реформи освіти в Україні - філософські аспекти й досвід розвитку бізнес-освіти в Сполучених Штатах Америки	26
<i>Временко М.В.</i> Історико-філософські засади гендерного виховання	28
<i>Вербець В.В., Фарина Н.П.</i> Проблеми ескалації та регуляції конфліктного потенціалу студентської молоді	31

Секція 2**ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ ЯК НАУКА І НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА**

<i>Яцук І.П.</i> Проектування виховної системи вищого навчального педагогічного закладу: сутність, структура, основи функціонування	35
<i>Хільковець В.У.</i> Наука в практиці роботи школи	38
<i>Федорова Н.В.</i> Особливості використання гумору в педагогічному процесі університету	40
<i>Тарутіна З.С.</i> Труднощі формування визначальних рис моделі „Ідеального випускника” ВНЗ XXI століття	44
<i>Снічук О.А.</i> Роль творчого компоненту у процесі вивчення іноземної мови студентами вищих навчальних закладів	47
<i>Сорока Л.П.</i> Актуальність педагогічних поглядів Івана Франка в контексті модернізації національної системи вищої освіти	49
<i>Смірнова Г.В.</i> Науково-організаційні основи методичної роботи у ВНЗ України.....	51
<i>Севастьянов В.В.</i> Проблеми інтеграції фундаментальної і професійної підготовки у вищій школі	56
<i>Приходько Ю.І.</i> Особистісно-орієнтована самостійна робота як засіб управління самоосвітою	58
<i>Перець О.</i> Формування професійної компетентності майбутнього вчителя у процесі викладання дисципліни „Вища освіта України та Болонський процес”.....	62
<i>Нечипорук Л.І.</i> Ноосферний підхід до формування цивілізаційної компетенції студентів вищого навчального закладу.....	65
<i>Мединська Н.М.</i> Текстоцентричний підхід у професійній підготовці майбутнього вчителя-словесника	67
<i>Мороз Л.В., Борицький В.І.</i> Психолінгвістичні механізми письма при вивченні іноземної мови студентами ВНЗ	70
<i>Кравченко І.М.</i> Курс „Педагогіка” в учительських інститутах України (поч. XX ст.)	73
<i>Карачун В.</i> Словники для вищої школи	77
<i>Ковальчук Л.</i> Система формування професійно-пізнавальних інтересів у майбутніх учителів початкової школи	81
<i>Заболотська О.О.</i> Формування педагогічної культури та творчості майбутніх учителів іноземних мов	83
<i>Герасименко Т.</i> Інноваційні аспекти дошлюбної підготовки студентської молоді.....	88
<i>Биденко Л.В.</i> Мовленнєва компетенція студента-нефілолога: причини низького рівня її сформованості.....	92
<i>Безкоровайна О.В.</i> Виховання особистісного самоствердження в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя.....	96
<i>Бандура Р.Р.</i> Роль вузівського спецкурсу „Новітні технології навчання” у підготовці майбутнього вчителя до інноваційної діяльності в загальноосвітній школі	98

Секція 3**ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД В ОСВІТІ****(Проектування інноваційних технологій навчання і виховання)**

<i>Яковенко-Глушенкова С.В.</i> Підготовка вчителів до формування моральної норми як базового елемента навичок культури поведінки учнів	100
<i>Филипчук М.С.</i> Становлення та розвиток методики роботи з естрадними оркестрами.....	102
<i>Савінова Н.С.</i> Технологічний підхід у підготовці майбутнього педагога до особистісно орієнтованого виховання учнівської молоді.....	106

<i>Орленко Н.</i> Дидактичні умови формування загальної фізичної підготовки майбутніх авіаційних фахівців	108
<i>Мустьяца Л.Л.</i> Творча робота над задачами	113
<i>Литвиненко С.А.</i> Вивчення якості підготовки майбутніх учителів початкових класів у контексті реалізації принципів Болонського процесу	115
<i>Козлакова Г.О., Слободянюк А.А.</i> Стратегічні напрями розвитку психолого-педагогічної освіти у технічних університетах	118
<i>Кизима Р.А.</i> Кредитно-модульна система організації навчального процесу як необхідна умова мобільності та конкурентоспроможності випускників вищої школи	121
<i>Зубрицька О.М.</i> Об'єктивні і суб'єктивні показники якості середньої і вищої освіти: зарубіжний досвід	124
<i>Ісаєнко С.А.</i> Формування професійної культури студента як актуальна проблема сучасної педагогічної науки	127
<i>Зінченко Т.В.</i> Інновації у системі освіти Австрії як приклад європейських підходів до забезпечення якості освіти	132
<i>Добрідень А.В.</i> Проблема формування навичок самоосвітньої діяльності у практичній роботі школи	135
<i>Веремчук А.</i> Інноваційні технології реалізації навчального процесу у ВНЗ	139
<i>Васильєв О.М.</i> Актуальні питання розвитку військової освіти в контексті Болонського процесу	143
<i>Бондар І.</i> Інноваційні технології у підготовці майбутніх вчителів історії до формування креативності старшокласників	147
<i>Бужикова Р.І.</i> Поняття “педагогічна технологія” в педагогічній науці та практиці	150
<i>Бойко Г.М., Калайда І.С.</i> Врахування відхилень рухового розвитку в процесі початкового навчання технічних прийомів у настільному тенісі	153
<i>Бобренко Р.</i> Освітні засоби використання образотворчих мистецтв у забезпеченні культурознавчої компетентності майбутнього редактора широкого профілю	156
<i>Грицай Н.Б.</i> Ефективність технології підготовки майбутніх учителів до проведення позакласної роботи з біології	159
<i>Мищенко О.</i> Формування громадянської відповідальності у старшокласників на основі завдань сучасного навчання	162

Секція 4

ІНФОРМАЦІЙНІ ТА ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

<i>Бужиков Р.П.</i> Психолого-педагогічні особливості навчання іноземної мови майбутніх економістів	167
<i>Білоусова Л.І., Колгатін О.Г., Колгатіна Л.С.</i> Інформаційні технології статистичної обробки даних у педагогічному університеті	169
<i>Бородкіна І.Л.</i> Використання тестових опитувань при навчанні комп'ютерним технологіям студентів непрофільних спеціальностей	174
<i>Григорчук Т.В.</i> Ризики в забезпеченні якості дистанційного навчання та способи їх усунення	176
<i>Григорчук І.С.</i> Комп'ютерні інноваційні технології як засіб активізації процесу формування життєвих перспектив педагога-музиканта	182
<i>Бульвінська О.І.</i> Вплив інформаційного суспільства на цивілізаційне самовизначення студентської молоді	185
<i>Максимчук Б.А.</i> Підготовка до організації спортивно-масової роботи майбутніх учителів початкових класів як педагогічна проблема	187
<i>Лещенко Г.П.</i> Інтерактивні технології навчання української мови як засіб формування комунікативної компетенції	190
<i>Коваленко О.</i> Креативні технології у процесі формування культури професійного спілкування майбутніх авіадиспетчерів	193
<i>Ярошенко А.О.</i> Впровадження інформаційних технологій в навчальний процес у вищих навчальних закладах	196
<i>Носач І.В.</i> Методичні підходи до впровадження інтегративних фахових дисциплін в систему „коледж – ВНЗ”	199
<i>Парховнюк Г.</i> Підготовка майбутнього вчителя інформатики до використання інформаційно-комп'ютерних технологій у профорієнтаційній діяльності із старшокласниками	204
<i>Відомості про авторів</i>	208

Наукове видання

ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ № 2 (додаток 1)

Тематичний випуск **Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології** **Том 2**

Редакційна колегія випуску:

Андрущенко В.П., Луговий В.І., Постоловський Р.М., Павелків Р.В., Степко М.Ф., Левшин М.М., Сілков В.В., Євтух М.Б., Маноха І.П., Невмержицький О.А., Михальченко М.І., Волинка Г.І., Поніманська Т.І., Малофіїк І.В., Уваркіна О.В., Дем'яненко Н.М., Корольов Б.І., Онкович Г.В., Козлакова Г.О., Корсак К.В., Бобров В.Я., Дем'янюк Т.Д., Лутай В.С.

Відповідальний редактор випуску: Левшин М.М.

Комп'ютерна верстка: Кравчук В.Ю.

Комп'ютерний макет: Кравчук В.Ю.

Підписано до друку 21.05.2007 р. Формат 60x84 1/8. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Друк ізографічний. Ум. друк арк. 25,95. Замовлення № 28/1. Наклад 300.

Адреса редакції: 01014 м. Київ - 14, вул. Бастіонна, 9. Інститут вищої освіти АПН України.
Тел.: 286-68-04, 286-63-68
33028 м.Рівне, вул.Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет.

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
редакційно-видавничого відділу
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел.26-48-83

В – 55 Вища освіта України №2 (додаток 1). Тематичний випуск „Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології”. – Т.2. – Рівне: РДГУ, 2007. – 211 с.

У тематичному випуску часопису „Вища освіта України” вміщені наукові статті фахівців з питань методології, теорії та технологій педагогіки вищої школи.

Співвідношення філософії освіти та педагогіки вищої школи, напрямки уточнення предмету, обґрунтування змісту, виокремлення інноваційних чинників її розвитку; конструювання моделей „ідеального випускника” та „ідеального викладача” вищих навчальних закладів; результати досліджень по реалізації технологічного підходу у вищій освіті та надання їй особистісно-зорієнтованої спрямованості – ось далеко не повний спектр проблем та питань, до висвітлення та спроби розв'язання яких звертаються автори випуску.

Особлива увага загострюється обґрунтуванню філософії освіти як духовній парадигмі модернізації вищих навчальних закладів, методологічній основі педагогіки вищої школи.

Публікації тематичного збірника адресовані науковцям, дослідникам психолого-педагогічних та управлінських проблем розвитку освітньої справи в Україні та за її межами.